

Open brief aan gemeenteraad Leiden

Onderwerp: Warmtetransitie Leidse Regio

Communicatie: Wim Scholten mobiel: 0651 137 163

Cent van Vliet mobiel: 0613 577 348

Datum: 29 augustus 2023

Vervolg samenwerking Warmtetransitie Leidse Regio

Raadsvoorstel van College van B&W Leiden

Behandeling in Commissie Stedelijke Ontwikkeling 7 sept 2023

Geacht raadslid,

De gemeente Leiden participeert in een regionale samenwerking bij de Warmtetransitie. Voor het vervolg daarop is een andere aanpak noodzakelijk. Op de agenda van de Commissie Stedelijke Ontwikkeling van 7 september 2023 staat de bespreking van het vervolg van de samenwerking Warmtetransitie Leidse Regio. Het College van B&W heeft een Raadsvoorstel en een besluit aan de commissie voorgelegd om in te stemmen met de regionale aanpak. Dat is opmerkelijk. Er wordt geen recht gedaan aan eerdere besluiten van de gemeenteraad over de energietransitie. De regionale aanpak staat haaks op de aanpak die wij voorstaan. Het Burgerinitiatief TegenGas Merenwijk en de Wijkvereniging Houtkwartier hebben concrete suggesties om de regionale aanpak in belangrijke mate aan te passen.

Samenvatting

In de regionale aanpak ontbreken belangrijke elementen, die essentieel zijn om de energietransitie in nauwe samenwerking met bewoners en eigenaren uit te voeren. Een volledige energietransitie omvat naar onze overtuiging naast warmte ook koude, elektriciteit en opslag. Dat is het geval bij vijfde generatie warmtenetten. Het voorgestelde regio warmtenet is evenwel van de tweede of derde generatie. Bewoners en eigenaars hebben naar Deens en Fins voorbeeld recht op tijdige en transparante informatie over prijzen en tarieven van een eventueel warmtenet. Eerst dan kunnen zij verantwoorde besluiten nemen over de stapsgewijze omschakeling naar schone energiebronnen. Het garanderen van hun keuzevrijheid creëert tevens het noodzakelijke draagvlak voor ingrijpende stappen in de energietransitie. Dit betekent dat degenen die kiezen voor een individuele oplossing worden ontzorgd en dat de daarvoor noodzakelijke collectieve voorzieningen tijdig beschikbaar zijn. Voor een succesvolle transitie worden wijkinitiatieven concreet ondersteund en wordt van innovatie en technologische ontwikkelingen ruim gebruik gemaakt. Voor het mogelijkwerijns toepassen van groen gas en waterstof is het handhaven van de gasinfrastructuur een voorwaarde. Een democratisch volwassen energietransitie vereist een volwaardige positie van bewoners, eigenaars en gemeenteraad bij het opstellen van plannen, de voorbereiding van besluiten en de besluitvorming.

Bewoners buiten spel

De feitelijke besluitvorming over de energietransitie gebeurt sluipenderwijs in het programma Warmte Leidse Regio (WLR). Daar staan bewoners, eigenaars en gemeenteraad buiten spel. In het

voorstel aan de Raad gaat het nagenoeg alleen om het aanbod van warmte via een regionaal warmtenet. Bewoners en eigenaars worden daarmee gedwongen in de rol van consument van warmte. Aan eigen collectieve initiatieven en individuele oplossingen wordt helaas geen aandacht besteed. De keuzevrijheid van bewoners en eigenaars dreigt daardoor een wassen neus te worden.

Met innovaties en de komst van nieuwe technieken wordt ook geen rekening gehouden. Het voorgestelde regionale warmtenet is een zogenoemde tweede of derde generatie oplossing. De huidige internationale standaard is een vijfde generatie oplossing met een combinatie van warmte, koude, elektriciteit en opslag van warmte/elektriciteit. Deze elementen dienen in elk plan dan ook steeds in hun samenhang betrokken te worden. Ook het Expertteam Energiesystemen 2050, dat onlangs advies heeft uitgebracht aan Minister Jetten, komt tot die conclusie. Bewoners en eigenaren zijn niet vertegenwoordigd in het overleg van de WLR. Zij staan feitelijk buiten spel.

Belangen grote commerciële warmteleveranciers centraal

De samenwerking Warmtetransitie Leidse Regio stuurt en bepaalt, vooral achter de democratische gordijnen. Het handelen is primair gekoppeld aan de levering van warmte en daaraan gerelateerde diensten. Daar ligt namelijk het commerciële belang van de warmteleveranciers. De gemeenten gaan op pad om klanten te werven. Het is zeker niet uitgesloten dat, met de Warmtewet in de hand, bewoners en eigenaars worden gedwongen zich aan te sluiten op dit regionale warmtenet. Dit zal leiden tot fel verzet. Datzelfde geldt voor een eenzijdig besluit de gasinfrastructuur te verwijderen. Laat ruimte voor innovatie en sluit het gebruik van groene gasen en waterstof zeker niet uit.

Er worden ingrijpende besluiten genomen zonder een helder zicht op kosten en tarieven. Er wordt vanuit gegaan dat een standaard rekenmethodiek voor de Cost+ methodiek vanaf 2025 van kracht wordt. Dit is een onderdeel van de nieuwe Wet Collectieve Warmtevoorziening. Dit wetsvoorstel kan controversieel worden verklaard. Dit zal dan leiden tot belangrijke vertragingen. In dat geval kan het nog jaren duren voordat er een standaard rekenmethodiek komt.

Aan vijfde generatie oplossingen wordt helaas geen aandacht besteed. CE Delft schat dat de koudevraag van de gebouwde omgeving in 2050 kan oplopen tot 80% van de warmtevraag. In utiliteitsgebouwen kan de koelvraag in 2050 zelfs groter zijn dan de warmtevraag. Opslag van energie is essentieel om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Het opwekken van duurzame energie (zon en wind) gaat gepaard met pieken en dalen. Met een slim systeem kan je b.v. het elektriciteitsverbruik afstemmen op de opwekking en daarmee voorkom je problemen met het elektriciteitsnetwerk. In de bijlage bij het raadsbesluit wordt geen enkele aandacht besteed aan lokale bronnen zoals b.v. bodemwarmte, warmte en koude van WKO's.

Onduidelijkheden

In de stukken wordt een fors aantal gegevens opgesomd ter onderbouwing van de noodzaak het regionale warmtenet spoedig te realiseren. Daarbij ontbreken evenwel referenties naar onderbouwende documenten. Bepaalde gegevens kloppen gewoon niet. In de bijlage wordt hier nader op ingegaan. Daarnaast is de relatie tussen de 'alleingang' van het regionale warmtenet en de dialoog met bewoners bij het opstellen van Wijkuitvoeringsplannen volstrekt onduidelijk. Dat geldt overigens ook voor de resultaten van het Burgerberaad dat een wel heel specifieke vraag heeft meegekregen van 'Hoe kunnen we de energietransitie versnellen?'. Ten slotte is het onduidelijk op welke wijze de energietransitie significant kan worden versneld door 90.000 van de ca. 125.000 woningen aan te sluiten op het regionale warmtenet. Tot nu toe ging dat om ongeveer één derde van het totaal aantal woning-equivalenten.

Bewoners en eigenaren willen nu al weten waar ze aan toe zijn en hoeveel de kosten van het nieuwe warmtesysteem zijn. In Denemarken en Finland, waar de warmtetarieven zeer veel lager zijn dan in

NL (in ons land drie keer zo hoog), mogen warmtenetten pas worden aangelegd als er een duidelijke indicatie is van de tarieven, zodat iedereen van te voren weet of het aanbod aantrekkelijk is.

Voorstellen voor aanpassing te nemen besluit

Een gemeenteraad die opkomt voor de belangen van bewoners en eigenaars heeft altijd de mogelijkheid om aan de gevraagde financiële bijdrage voor de regionale samenwerking voorwaarden te verbinden. Bij de behandeling van de Transitievisie Warmte zijn ook aanpassingen en aanvullingen aangebracht. Dat heeft overigens op ambtelijk niveau nog niet geleid tot het wijzigen van de koers. Het is een interessante uitdaging voor de commissie Stedelijke Ontwikkeling en de gemeenteraad om de voorgestelde eenzijdige aanpak van het college in de regio aan te vullen. Deze aanvulling moet bewoners en eigenaren mogelijkheden geven om uit verschillende transitietrajecten te kiezen. Daarmee wordt voorkomen dat de energietransitie haar draagvlak verliest. Wij zullen ons hiervoor krachtig inzetten.

Het College van B&W constateert in het voorgenomen besluit:

'dat de warmtetransitie binnen publieke waarden duurzaamheid, betaalbaarheid, leveringszekerheid en betrouwbaarheid, een gemeenschappelijke opgave is waarin regionale samenwerking schaalvoordelen oplevert in de ontwikkeling en inzet van regionale warmtebronnen ten opzichte van een individueel gemeentelijke benadering'. Daarnaast 'dat een regionale warmteoplossing voor de gezamenlijkheid van inwoners van Leiden, Leiderdorp, Katwijk, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude het voordeligste uit pakt' en ten slotte dat 'een regionale warmteoplossing de meeste CO2-besparing teweegbrengt.'

Deze constatering zijn volgens ons onvoldoende onderbouwd en zet initiatieven uit wijken en individuele oplossingen geheel buitenspel. Daarom stellen we voor om bij punt 1 van het voorgestelde besluit van de Raad een aantal voorwaarden op te nemen. *'1. De bestaande samenwerking tussen de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Katwijk, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude op grond van de Samenwerkingsover-eenkomst Warmte Leidse Regio voort te zetten voor ten minste de periode tot 31 december 2027'.*

De toe te voegen voorwaarden zijn:

- ***Een volledige energietransitie omvat naast warmte ook koude, elektriciteit en opslag die steeds in hun onderlinge samenhang in plannen worden verwerkt;***
- ***De garantie van keuzevrijheid voor bewoners en eigenaars over het wat en wanneer. Zij ontvangen naar Deens en Fins voorbeeld tijdige en transparante informatie over prijzen en tarieven;***
- ***Breed benutten van innovatie en technologische ontwikkelingen;***
- ***Concrete ondersteuning van wijkinitiatieven;***
- ***Handhaving van de gasinfrastructuur om het gebruik van groene gassen en waterstof voor de toekomst niet uit te sluiten;***
- ***Het ontzorgen van degenen die kiezen voor een individuele oplossing en het tijdig beschikbaar stellen van de daarvoor noodzakelijke collectieve voorzieningen;***
- ***Een volwaardige positie van bewoners, eigenaars en gemeenteraad bij het opstellen van plannen, de voorbereiding van besluiten en de besluitvorming.***

Met vriendelijke groet,

Namens de Wijkvereniging Houtkwartier, Wim Scholten (voorzitter)

Namens het Burgerinitiatief TegenGas Merenwijk, Cent van Vliet (bestuurslid)

Bijlage bij open brief aan de gemeenteraad over vervolg samenwerking WLR

De interesse in overheidsoplossingen voor duurzame en betaalbare energie is sterk afhankelijk van keuzes en voorkeuren van individuele bewoners en woningeigenaren om hun energievraag minder CO₂-belastend te maken. Zij zullen zich opstellen als kritische consumenten, die afgewogen beslissingen willen nemen. De kosten, bijdrage aan de vermindering van de CO₂-uitstoot en de monopolie positie van de leverancier van voorgestelde grootschalige warmtevoorzieningen (zoals WLQ+) zullen voor velen doorslaggevend zijn. Zij zullen veel liever de kosten en baten in eigen hand willen houden, dan afhankelijk te worden van gebrekkige of veel te dure energieproducten, die door bedrijven en overheden worden opgedrongen. Als de lokale overheid niet in staat is om haar burgers en bewoners voldoende en tijdige informatie te geven over de kosten en baten van grootschalige warmtevoorzieningen, zal dat tot onbegrip en tegenwerking leiden. Dit geldt zeker voor bewoners die hun keuzevrijheid hoog in het vaandel hebben en een eigen pad inslaan voor een aanvaardbare en betaalbare energietransitie. Daarmee vervalt het gewenste draagvlak voor collectieve oplossingen, die door het College worden voorgesteld.

Alle kaarten op collectieve warmte

Het College van B&W constateert dat een regionale warmteoplossing voor de gezamenlijkheid van de inwoners het voordeligst uitpakt en dat een regionale oplossing de meeste CO₂-besparing teweegbrengt. Een gedegen argumentatie met goede cijfermatige onderbouwing ontbreekt. Ook niet of een vergelijking is gemaakt met lokale initiatieven en/of individuele oplossingen. Wel zijn ons ervaringscijfers bekend dat de feitelijke kosten voor ondergrondse infra vaak het dubbele zijn van de vooraf becijferde. In het voorstel aan de Raad staat bovendien dat *'aan de hand van de standaard rekenmethodiek voor de Cost+ methodiek die vanaf 2025 van kracht wordt zullen we samen met marktpartijen de verschillende opties transparant in kaart brengen.'* Deskundigen verwachten dat het veel meer tijd kost voordat deze methodiek is afgerond. Het is uitgesloten dat bewoners en eigenaars op basis hiervan verantwoorde besluiten kunnen en zullen nemen.

De voorstanders van individuele en klein collectieve oplossingen worden meteen aan de kant gezet met de opmerking *'De afweging tussen elektriciteit en collectieve warmte voor warmtelevering is onder meer gemaakt in de Transitievisie Warmte, die door de gemeenten is opgesteld. Intussen is de belasting op het elektriciteitsnetwerk toegenomen wat lokaal een gedegen afweging tussen de inzet van deze energiedragers nog dringender heeft gemaakt.'* Dus geen noodzakelijke investeringen in de uitbreiding van de capaciteit van het net, maar een gedwongen keuze voor een warmtenet gevoed door warmte, die vrijkomt bij afvalverbranding en misschien later ook wel door geothermie en aquathermie. Een gedegen afweging met het gebruik van groene gassen en waterstof ontbreekt.

Bewoners slechts consumenten

De warmtebronnen komen veel sneller beschikbaar *'dan het ontwikkelen van de vraag naar collectieve warmte in de bestaande bouw.'* De inzet is daarom *'de ontwikkeling van de warmtevraag te versnellen en te bundelen'*. Dat wordt in het voorstel met andere woorden herhaald: *'Het realiseren van een regionale warmte-infrastructuur zal geruime tijd vergen in een wereld vol veranderingen. Daarom is het van belang dat er voldoende duidelijkheid en zekerheid komt die het alle partijen mogelijk maakt om hun bijdrage te leveren. Om aan die zekerheid te kunnen voldoen is het op voldoende schaal, en met voldoende snelheid door gemeente ontwikkelen van de vraag naar collectieve warmte in het kader van de gemeentelijke wijkaanpak een belangrijke voorwaarde.'*

Kortom het aanbod komt snel en de gemeente ziet het als haar taak daarbij de noodzakelijke vraag te creëren. De bewoner wordt daarmee de facto gedegradeerd tot consument. Het is overigens überhaupt onduidelijk wat de positie van de bewoner in het geheel van de regionale energietransitie is. Voor vertegenwoordigers van verschillende wijken ontbreekt elk perspectief. Het grote gevaar is

dat Wijkuitvoeringsplannen een louter top-down exercitie wordt. Het draagvlak voor de energietransitie verdwijnt achter de horizon en ook het beperken van de opwarming van de aarde.

Open Regionaal Energiesysteem dekmantel voor monopolisten in wijken

In het voorstel wordt rijkelijk gestrooid met het begrip 'Open Regionaal Energiesysteem' (ORES). Regionale warmtebronnen kunnen worden aangesloten op een regionale infrastructuur, zo wordt gesteld. Een multibronnen aanpak moet de indruk wekken dat de bewoners een keuzemogelijkheid voor deze bronnen zouden hebben. Dat is geenszins het geval, want de gemeente gaat zogenoemde kavels voor de warmtenetten in wijken op de markt brengen. De gelukkige winnaar wordt tegelijkertijd de monopolist voor de bewoners in die wijk. Op verschillende plaatsen wordt de urgentie voor het minder afhankelijk zijn van aardgas benadrukt. Geen CO₂-vermindering, maar een herhaling van het dogma 'van het gas af'. Deze ongenueanceerde benadering kan ertoe leiden dat meer vervuilende fossiele brandstoffen in de lucht komen dan noodzakelijk. Als de CO₂-uitstoot centraal zou staan, waren alternatieven voor het regionale warmtenet zorgvuldig uitgewerkt.

Zijn wijken aangewezen?

'Daarom is het nodig de komende jaren de gezamenlijke aanpak verder voort te zetten en te richten op de realisatie van die regionale oplossing van bronnen, infrastructuur en warmtevraag in de aangewezen wijken.' In het voorstel is bovendien concreet aangegeven hoeveel warmte naar Leiden Noord, Leiden Zuid West en Leiden Bio Science Park en de Stevenshof gaat. Het is ons niet bekend wie daarover welke besluiten heeft genomen en wat dit betekent voor de Wijkuitvoeringsplannen. Is dit opnieuw een bevestiging van de top-down benadering die van deelname van bewoners een wassen neus maakt? Of worden deze passages verkeerd gelezen?

Innovatie krijgt onvoldoende ruimte

'De opgave in de warmtetransitie laat echter geen ruimte om te wachten op toekomstige alternatieven die mogelijk achter de horizon liggen. WLR heeft de taak om hierin te bestuurlijk te adviseren op basis van de beste inzichten.' Dit citaat laat geen enkele ruimte voor innovatieve ontwikkelingen. Tegelijkertijd worden alternatieve energiedragers als waterstof en groen gas afgeschreven. Dit is in tegenspraak met minister Jetten, die in zijn brief van 15 juni duidelijk ruimte laat voor het toepassen van waterstof in de gebouwde omgeving. Er zijn dus zeker kansen voor deze energiedragers. Daarom zullen we ons blijven inzetten voor het handhaven van de gasinfrastructuur. Wat ons betreft tot 2050. Het is duidelijk dat alle blikken zijn gericht op de warmte die vooral vrijkomt bij afvalverbranding. Dit terwijl gelijktijdig afvalbergen worden verminderd door te investeren in circulair denken en handelen. Je moet wel enorm papiercreatief zijn om dit te kunnen combineren.

Onduidelijkheid

'De opzet van het programma is daarom ontworpen om de komende tijd meer duidelijkheid te krijgen over de context van de warmtetransitie voordat verregaande keuzen worden gemaakt.' De grote vraag of er nu wel of geen keuzes zijn gemaakt. Of wordt onder het mom van geen keuzes gewoon de WLQ+ en de geothermie met de bijbehorende warmtenetten naar wijken uitgerold?

Zonder nadere onderbouwing wordt gesteld dat 90.000 van de ca 125.000 woningen in aanmerking komen voor collectieve warmte. Dat is 75% van het bestand. Is die capaciteit beschikbaar en tegen welke prijs? In eerdere studies kwam naar voren dat ongeveer één derde van woningequivalenten van collectieve warmte zou kunnen 'profiteren'. Er wordt nu geen enkele melding gemaakt van bedrijfsgebouwen. *'In het bijzonder geldt dat voor de levering van betaalbare, duurzame en comfortabele warmte aan inwoners en bedrijven in de regio op een realistische maar zo kort mogelijke termijn. Het realiseren van een regionale warmte-infrastructuur zal geruime tijd vergen in een wereld vol veranderingen.'* De kernvraag is, komt het op zo kort mogelijke termijn of zal het geruime tijd vergen? Wat is overigens niet-comfortabele warmte?